

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki
w Gdańsku

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Anny Farysej

Zleceniodawca recenzji

Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina w Warszawie. Zlecenie podjęte na podstawie nowej ustawy z 20 lipca 2018 r. – decyzja o wyznaczeniu mojej osoby w roli recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Anny Farysej (pismo nadesłane przez Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej – prof. dra hab. Pawła Łukaszewskiego).

Ocena przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej wraz z jej opisem

Praca doktorska pt. „Opera amerykańska XX wieku. Zagadnienia wykonawcze i językowe w wybranych anglojęzycznych partiach sopranowych” składa się z dzieła artystycznego na nośniku CD oraz opisu pracy doktorskiej w formie papierowej w języku polskim. Dzieło artystyczne stanowi nagranie audio.

Dzieło artystyczne (nagranie CD) zawiera:

1. G.C. Menotti *The Medium* – Monica’s Waltz (Monica)
2. G.C. Menotti *The Medium* – Black Swan (Monica)
3. M. Blitzstein *Regina* – Music, music, music (Birdie)
4. M. Blitzstein *Regina* – What will it be for me? (Alexandra)
5. C. Floyd *Susannah* – Ain’t it a pretty night (Susannah)
6. C. Floyd *Susannah* – The Trees on the Mountains (Susannah)
7. D. Moore *The Ballad of Baby Doe* – Willow Song (Baby Doe)
8. D. Moore *The Ballad of Baby Doe* – Dearest mama (Baby Doe)
9. K. Mechem *Tartuffe* – Fair Robin I love (Dorine)
10. N. Rorem *Our Town* – Goodbye aria (Emily)

Ocena dzieła artystycznego

Na płycie CD znajduje się dziesięć arii sopranowych z amerykańskich oper XX wieku. Utwory na płycie zostały ułożone chronologicznie, zgodnie z datami prapremier. Listę tę otwierają dwie arie G.C. Menottiego z opery *The Medium*. Arie Moniki „Monica's Waltz” i „Black Swan” wykonane są przez Doktorantkę z dużym wyczuciem zarówno formy, jak i stylu. Pod względem interpretacyjnym postać Moniki wykreowana przez śpiewaczkę jest pełna wdzięku i wrażliwości. Duża swoboda w wyrazistości od strony aktorskiej widoczna jest w „dialogowaniu” z Toby’em, kiedy Monika próbuje odgrywać kilka ról. W arii „Black Swan”, która znajduje się w niższym rejestrze niż walc Moniki, słychać w śpiewie Doktorantki nieco więcej wibracji. Zabieg ten wprowadza pewien niepokój i jest zapewne częścią budowania napięcia, gdyż sama Doktorantka pisze o tym utworze następująco: „modalny charakter melodii jest bardziej złowieszczy niż kojący, wzbudzając w słuchaczu niepokój”.

Kolejne pozycje na płycie to arie z opery *Regina* Marca Blitzsteina. Tym razem Doktorantka zaprezentowała arie dwóch różnych postaci. Aria Birdie „Music, music, music” jest popisem nie tylko wokalnym, ale również aktorskim. Melodyjne wyśpiewane frazy przeplatają się z recytatywnymi wstawkami, które wypowiedziane są w miejscu zbliżonym do mowy. Doktorantka bawi się frazą i z łatwością odnajduje się w skomplikowanej warstwie harmoniczej. Selektywnie wyśpiewane solmizacją dźwięki charakteryzują się doskonałą intonacją, a zwieńczeniem utworu jest krystaliczny dźwięk b^2 zaśpiewany w dynamice *piano*.

Kolejna aria z opery *Regina* to „What will it be for me?” wykonywana przez córkę tytułowej Reginy – Alexandrę. Utwór rozpoczyna tekst mówiony, w którym sopranistka przedstawia w bardzo wyrazisty sposób zastosowanie dialektu General Southern, po czym płynnie przechodzi do tekstu śpiewanego. Stosując zawieszenia dźwięków i miękkie prowadzenie frazy, postać Alexandry w wykonaniu Doktorantki jawi się jako subtelna i wrażliwa dziewczyna.

Jedno z najbardziej uznanych dzieł C. Floyda to opera *Susannah*, której libretto oparte jest na opowieści biblijnej o Zuzannie. Na płycie znajdują się dwie arie tytułowej postaci. Po raz kolejny usłyszeć można, że opera amerykańska XX wieku jest niejako stworzona dla głosu Doktorantki. Piękny, ciepły i mięsisty kolor głosu Anny Farysej w pełni oddaje postać szlachetnej Susannah. W obu ariach Doktorantka wzrusza swoją interpretacją i czaruje słuchacza. Szczególnie w arii „The Trees on the Mountains” śpiewaczka niejako łkając poprzez skoki oktawowe i ponad oktawowe porusza i rozczula, nie tracąc przy tym precyzji w artykulacji słowa, a jej żarliwe wołanie w dynamice *pianissimo* w końcowej frazie arii poruszy najtwardsze serce.

W ariach Baby Doe z opery *The Ballad of Baby Doe* widać szczególną współpracę między śpiewaczką a pianistą lub pianistką (niestety, nie znalazłam ani w pracy, ani w opisie dołączonej płyty nazwiska pianisty). Doktorantka tak pisze w pracy: „...partia Baby Doe zazwyczaj jest adresowana do sopranu lirycznego, często obsadza się ją jako sopran koloraturowy, aby podkreślić młodzieńczą wrażliwość”. Aby uzyskać młodzieńczość Baby Doe, słyhać jak pani Anna Farysej w eteryczny sposób kształtuje swoje wypowiedzi muzyczne, w podobny sposób towarzyszy jej gra fortepianu, niejako muskając klawisze instrumentu. Doktorantka z dużą łatwością uzyskuje wysokie dźwięki w dynamice *pianissimo*, tu trzeba wyróżnić zjawiskowy dźwięk *d*³.

Z opery *Tartuffe* Kirke’a Mechem Doktorantka wybrała arię Dorin „Fair Robin I love”. Libretto opery *Tartuffe* jest inspirowane sztuką Molière’a. Aria ta jest zupełnie odmienna charakterem od poprzednich utworów, jest nieco bardziej energiczna i czasami frywolna. W wykreowanej przez Doktorantkę postaci służącej Dorine można usłyszeć nieco ostrzejszą artykulację i nonszalancję w wyśpiewanych frazach „la, la, la...”. Jednocześnie śpiewane wokalizy są nie tylko popisem możliwości technicznych śpiewaczki, ale można w nich także doskonale wyczytać intencje i charakter kreowanej postaci.

Na końcu pyty znajduje się aria Emily Webb „Take me back” z opery *Our Town* Neda Rorema. Postać Emily, a w szczególności aria wybrana przez Doktorantkę stawia przed wykonawczyniami bardzo trudne zadanie. Bohaterka bowiem zza światów wspomina swój żywot na ziemi, lawiruje między poczuciem straty i wdzięcznością. W tej skomplikowanej warstwie emocjonalnej postaci dochodzi skomplikowana warstwa harmoniczna. Doktorantka porusza się z niezwykłą precyzją intonacyjną, jednocześnie nie tracąc nic w przekazie stanu mentalnego. Aria Emily w interpretacji Anny Farysej jest rozdzierająca, głęboka i poruszająca; jej zawołania w taktach 30–36: „...goodbye... oh... take me back...!” niosą pokłady napięcia, bólu i tęsknoty, lecz bez nadmiernej egzaltacji. Interpretacja pani Farysej jest wyważona i przemyślana, przez co czyni ją jeszcze bardziej prawdziwą i tym samym przejmującą.

Ocena opisu dzieła artystycznego

Opis dzieła zatytułowany „Opera amerykańska XX wieku. Zagadnienia wykonawcze i językowe w wybranych anglojęzycznych partiach sopranowych” składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział poświęcony został specjalistycznej literaturze i jej zastosowaniu w kontekście fonetyki języka angielskiego w śpiewie. Doktorantka wymienia nazwisko Madeleine Marshall, która jako pierwsza zaczęła wyznaczać wzorce angielskiej dykcji dla śpiewaków nowojorskiej Metropolitan Opera. Podczas pracy z solistami wypracowano metodę

przy pomocy zapisu fonetycznego. Z upływem lat i rosnącym zainteresowaniem doskonalenia dykcji języka angielskiego amerykańskiego, pojawiła się publikacja Kathryn LaBouff, która wyodrębniła dialekty amerykańskiej wymowy. Są nimi: American Standard, General Southern, Appalachian oraz Mid-Atlantic.

W rozdziale drugim opisano zasady praktyki wykonawczej zagadnień fonetycznych; każdy z dialektów jest szczegółowo omówiony. Doktorantka wspomina o różnicach w transkrypcji fonetycznej w mowie i śpiewie, zwraca uwagę na właściwe użycie samogłosek, szczególnie w wysokim rejestrze. Ważnym aspektem, o którym wspomina Doktorantka jest akcentowanie nie tylko poszczególnych słów, ale również wybranych części zdania. W rozdziale tym znajduje się także tabela zestawiająca różnice między dialektami na przykładzie poszczególnych wyrazów.

Kolejny rozdział zawiera informacje o życiu i twórczości opisywanych kompozytorów oraz omówione zostało libretto wybranych oper, z uwzględnieniem kontekstu zaprezentowanych arii.

Ostatni rozdział to analiza wybranych utworów. Aby w pełni oddać poprawność językową w wymowie, Doktorantka przedstawiła zestaw pojęć transkrypcji fonetycznej. Przed każdym z omówionych utworów znajduje się opis tonacji, ambitus, tempo oraz określenie dialektu, jaki powinien być uwzględniony przy pracy nad tekstem, a wybór dialektu został określony pod względem miejsca akcji określonego w libretto. Do każdej z opisywanych arii przyporządkowano tabelę, w której znajduje się transkrypcja fonetyczna i uwagi wykonawcze. Ten niezwykle szczegółowy zapis, określony co do sekundy, pozwala na dokładne śledzenie zasad wymowy konkretnych słów czy zwrotów. Doktorantka stosuje bowiem nie tylko zapis fonetyczny, ale w obrazowy sposób ukazuje, w jakich proporcjach należy użyć danych symboli, zwracając przy tym uwagę na techniczne aspekty („lekkie zabarwienie *schwa*”, „modyfikacja ze względu na wysoką *tessiturę*, delikatnie zaznaczone [p], tak by nie zatrzymać przepływu powietrza”). Doktorantka odnosi się również do korelacji między warstwą muzyczną a interpretacją („Kołysanka Moniki dyskretnie przekazuje publiczności jej lojalność wobec Toby’ego poprzez dźwiękową odmienność np. opuszczony siódmy stopień skali, rytm perkusji, prosta ludowa struktura, nawiązując do motywów z nim związanych”).

Opis dzieła artystycznego pod względem edytorskim jest czytelny i przejrzysty, cytaty i przypisy użyte prawidłowe. Obszerna bibliografia, głównie w języku angielskim, stanowi bazę, jednakże są również pozycje książkowe i artykuły w języku polskim. W załącznikach znajdują się tłumaczenia tekstów oraz wyciągi fortepianowe zaprezentowanych w dziele artystycznym arii. Dołączenie nut jest znakomitym pomysłem, gdyż jest to materiał unikatowy,

trudno dostępny w obiegu (poza ariami G.C. Menottiego), co ułatwia śledzenie warstwy słowno-muzycznej.

Konkluzja

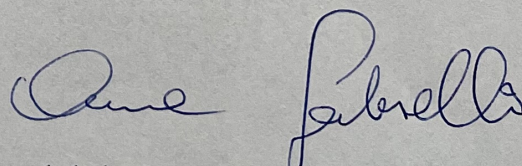
Dzieło artystyczne i jego opis pt. „Opera amerykańska XX wieku. Zagadnienia wykonawcze i językowe w wybranych anglojęzycznych partiach sopranowych” stanowi novum.

W konfrontacji z otaczającą rzeczywistością i dążeniem do ideału, dzisiejszy „świat operowy” oczekuje od adepta sztuki wokalne, nie tylko doskonałego warsztatu wokalne, wyrazistej osobowości, ale także wnikliwej pracy nad tekstem w repertuarze zarówno polskim, jak i obcojęzycznym. Doktorantka podczas edukacji w Manhattan School of Music w Nowym Jorku miała możliwość pracy ze specjalistami z zakresu fonetyki języka angielskiego, swoje doświadczenia i wiedzę zmaterializowała w postaci dzieła muzycznego i jego opisu.

Poza unikatowym materiałem muzycznym, który znajduje się na płycie, otrzymujemy wytyczne, w jaki sposób klasyfikować dobór dialektu języka angielskiego do danego dzieła. Jak możemy przeczytać w pracy: „Ostateczny wybór dialektu należy do wykonawcy lub zespołu produkcyjnego i powinien opierać się na takich czynnikach, jak miejsce i zdolności publiczności do rozumienia różnych dialektów itd. Ważne jest, aby użycie dialektu było spójne, jasne i wyraziste”.

Dziesięć arii sopranowych z amerykańskich oper XX wieku wykonanych przez panią Annę Farysej to niewątpliwie wkład w dziedzinie wokalistyki. Zachwycające wykonanie sopranistki, precyzja intonacyjna, wysublimowane środki wyrazowe, dojrzała interpretacja stanowią o wysokim poziomie dzieła artystycznego. Dodatkowo opis, poparty wnikliwymi wnioskami, może być cennym materiałem dla adeptów sztuki wokalne, pedagogów śpiewu, pianistów korepetytorów, ale również dla lektorów, którzy pracują ze śpiewakami nad fonetyką.

Niniejszym stwierdzam, że mgr Anna Farysej wykazała się wiedzą teoretyczną i praktyczną oraz rozwiązała założone w pracy zagadnienia. Przedstawioną pracę doktorską przyjmuję i wnioskuję do dalszego procedowania.

dr hab. Anna Fabrello, prof. AM